

Распопов В. Б.,

*кандидат фізико-математичних наук, доцент
Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Семяновський В. М.,

*кандидат фізико-математичних наук, доцент
Науково-навчального центру прикладної інформатики
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ФАНТАСТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАСОБАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ CHATGPT

Вступ. Традиційно наукове прогнозування зазвичай спирається на числові статистичні дані та здійснюється комп'ютерно-математичними методами [1]. Сучасні системи штучного інтелекту (ШІ) відкривають нові горизонти, причому не лише у сфері математичних наук, а й у гуманітарній царині. Це – **використання генеративних мовних моделей** (таких, як ChatGPT) для створення **соціально-фантастичних оповідань-прогнозів**, що синтезують художню уяву та аналітичне мислення. Соціальна фантастика у такому контексті перетворюється на **інтелектуальний інструмент передбачення** можливих траєкторій розвитку суспільства. Застосування ШІ в цьому процесі дозволяє поєднати науковий аналіз із художнім моделюванням, створюючи своєрідний «гуманітарний симулятор історії» [2].

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Проблема полягає у визначенні ролі ШІ у **формуванні науково-художніх моделей майбутнього**, які відображають складні соціальні процеси через призму суспільно-історичного та естетичного досвіду, набутому соціумом в ХХ ст.

У межах сучасної гуманітарної науки актуальним стає **поєднання соціально-економічного аналізу та художньої візуалізації можливих сценаріїв історії**. Саме цей підхід дає змогу осмислити, як суспільство може уникнути повторення трагічних історичних помилок. В основі розгляду – історичний досвід **Німеччини між Першою і Другою світовими війнами**: від економічного й духовного занепаду Веймарської республіки до тоталітарного сплеску 1930-х років і трагедії Другої світової війни [2].

Аналогічно сучасна Україна, проходячи етап пострадянських трансформацій, стоїть перед викликом: **як зберегти демократичну свободу, моральну цілісність і інтелектуальний потенціал**, не повторюючи шляху авторитаризації, який пережила міжвоєнна Німеччина в минулому сторіччі.

Огляд останніх публікацій та мета дослідження. Питання соціально-фантастичного прогнозування з використанням технологій ШІ поступово стає предметом міждисциплінарних студій. В українському контексті його торкаються публікації, присвячені дидактичним аспектам використання ChatGPT у гуманітарній освіті, філософським проблемам цінностей і часу у взаємодії людини та ШІ, а також дослідженням художніх експериментів, у яких ШІ стає співавтором творчих текстів [3, 4, 5]. На міжнародному рівні подібні розвідки здійснюються в рамках **Digital Humanities** (цифрових гуманітарних наук), де вивчається взаємодія ШІ і креативного письма. **Метою роботи є дослідити досвід використання генеративного штучного інтелекту ChatGPT у процесі створення художніх творів соціально-фантастичного характеру, що поєднують аналітичну реконструкцію минулого з прогнозуванням майбутнього розвитку суспільства, спираючись на авторське бачення аналогій між маніпуляціями соціумом у XX–XXI ст. в Німеччині і в Україні.**

Завдання дослідження: (1) Проаналізувати можливості ChatGPT як інструмента для соціально-фантастичного письма; (2) Розкрити механізми поєднання історичної аналогії та прогнозу; (3) Показати, як гуманітарний інтелект (людський та машинний) може працювати у співавторстві; (4) Виявити дидактичні, культурні та філософські наслідки такого співтворення.

Виклад основного матеріалу

1. Штучний інтелект як аналітично-художній партнер.

У результаті серії експериментів, проведених авторами спільно з ChatGPT (2024–2025 рр.), було створено низку соціально-фантастичних оповідань («Квітуха Україна», «Сюрприз», «Біженці» та інш.), у яких ШІ виконує **роль креативного співавтора, аналітика й історичного коментатора**. Такі тексти демонструють нову форму **«когнітивної літератури»**, де художній вимисел стає інструментом соціального прогнозування, а ШІ допомагає структурувати історичні аналогії, формувати причинно-наслідкові моделі та розробляти суспільно-історичні перестороги, альтернативні сценарії розвитку суспільства.

2. Український досвід у світлі історичних паралелей з Німеччиною. Порівняльний аналіз розвитку України (у 1991–2025 рр.) і Веймарської Німеччини (у 1918–1933 рр.), здійснений засобами ШІ, дав змогу виявити подібність у стартових умовах країн – **криза державності, моральна дезорієнтація, економічна нестабільність, –**

але й принципову різницю у подальшому виборі: Україна, попри важкі виклики війни та корупції, виявляє **високий рівень моральної саморегуляції та стійкості інтелектуальної еліти**.

ШІ допоміг моделювати можливі сценарії мирного українського майбутнього (2026–2063 рр.), у якому гармонійно поєднуються науково-технічний прогрес, культурна самоідентичність і гуманістичні цінності. Така перспектива відповідає концепції **«етико-економічного відродження»** – ідеї, згідно з якою духовна зрілість суспільства стає головним чинником економічного поступу.

3. Епістемологічні наслідки співтворчості людини і ШІ. З позицій філософії знання експерименти з ChatGPT демонструють появу **нової форми наукової інтуїції**, коли система не просто генерує текст, а виступає партнером у процесі аналітичного мислення. Цей феномен можна описати як **«симбіотичне моделювання історії»**, у якому людська інтерпретація і машинна аналітика взаємодіють, створюючи багатовимірний образ майбутнього.

Висновки і перспективи

1. Соціальна фантастика у поєднанні з ШІ перетворюється на **гуманітарний метод прогнозування**, який здатний виявляти не лише можливі соціально-економічні тенденції, а й морально-ціннісні ризики, окреслює оптимістичні перспективи розвитку соціуму, аби уникати руйнівних перспектив, спираючись на історичні суспільні аналогії.

2. Використання ChatGPT у творчому процесі створює **нову дидактичну парадигму**, де навчання прогнозуванню відбувається через художню співпрацю з інтелектуальною системою.

3. Порівняння сучасного українського досвіду з міжвоєнною історією Німеччини показує, що **етико-культурна стійкість** може стати головним чинником недопущення авторитарних сценаріїв.

4. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку **інтелектуальних симуляцій історичних процесів**, у яких штучний інтелект виконуватиме роль аналітичного «співрежисера» гуманітарного знання.

Список використаних джерел:

1. Семяновський В. М. Методи соціально-економічного прогнозування. К. : Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. 300 с. URL: <https://www.calameo.com/books/0031683725c80fe5f4c06>

2. Распопов В. Б., Семяновський В. М. Про досвід використання Штучного інтелекту ChatGPT в соціально-фантастичному прогнозуванні. Calameo, 2025. 77 с. URL: <https://www.calameo.com/read/00788810818f623536a75>

3. Дубко В. О., Распопов В. Б., Семяновський В. М. Про експерименти з використання штучного інтелекту в навчальній практиці

студентів-гуманитаріїв. *Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 грудня 2024 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти». Київ : АА Тандем, 2024. С. 3–7. URL: https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2025/04/InnTrImModSc-Kyiv-Dec2024_v2.pdf

4. Распопов В. Б., Семяновський В. М. Дидактичні аспекти використання штучного інтелекту «ChatGPT-4» в гуманитарній освіті студентів. В зб. «*IV Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, до 106-ї річниці від заснування університету*» (м. Київ, 16–17 жовтня 2024 р.). Львів – Торунь: «Liha-Pres», 2024. С. 20–23. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/336/9956/22536-1>

5. Viktor Raspopov *Mystical Reincarnation of Maksym Rylskyi's Original Literary Style Using AI "ChatGPT-4"*. Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Збереження національної спадщини та розвиток культурних практик в умовах суспільних викликів (до 130-річчя від дня народження організатора науки, поета, митця Максима Рильського)» (Київ, 19–20 березня 2025 року) / ІМФЕ НАН України. Київ, 2025. 420 с. С. 42–44. URL: <https://www.calameo.com/read/0078881084537687957a4>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-8>

Розводовський Н. С.,

студент

*Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ОСВІТНЯ КОЛАБОРАЦІЯ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ І У СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Освітня колаборація в умовах війни є важливим, але малодослідженим явищем, оскільки вона демонструє, як окупаційна влада або агресор може використовувати освітні установи для легітимації своєї влади, впливу на молодь та формування ідеологічної підтримки. Дослідження порівняльних аспектів освітньої колаборації у Другій світовій війні та сучасній російсько-українській війні допомагає зрозуміти механізми маніпуляції освітою, ризики втрати академічної автономії та наслідки для суспільства. Актуальність теми посилюється